

gat kitaplarına göre beyân ve meânî bahisleri hemen hiç bulunmamakta, sadece bedî ilmîne ait terimler yer almaktadır. Buna karşılık belâgat kitaplarında rastlanmayan klasik nazım şekilleri örnekleriyle beraber kırk sayfayı bulan bir hacmi işgal etmektedir.

İstîlâhât-ı Edebiyye, ağırlıklı olarak bir divan edebiyatı sözlüğü olmakla beraber örneklerinin çoğunu çağdaşlarından, hatta Batılı yazar ve şairlerden seçmesiyle de eski belâgat kitaplarından ayrılır. “Şiir” maddesinde nazım ve şiir kavramlarının birbirinden ayrılması ve nesir halinde de şiir bulunabileceği düşüncesine yer verilmesi eserin dönemin yeniliklerine kapalı olmadığını göstermektedir.

İstîlâhât-ı Edebiyye’nin özellikle eski nesrin kuralları hakkında getirdiği tenkitler de dikkati çekmektedir. “İ’tilâf”, “Ha-zîf”, “Haşiv”, “Vasil-Fasil” gibi maddelerde bu anlayışla yazılan metinlerin eksiklikleri ve kusurları üzerinde durulmaktadır. Böylece Veysî, Nergisî, Âsım, Naîmâ ve Âkîf Paşa’dan alınan metinlerin değerlendirilmeleri ve tenkitleri, *İstîlâhât-ı Edebiyye*’nin bazı araştırmacıların sandığı gibi tamamıyla klasik belâgata bağlı olmadığını ortaya koymaktadır. Ayrıca Muallim Nâci’nin kitabının baş tarafına koyduğu “İhtar” da, “Bu istîlâhâta dair verdiğim izahat edebiyât-ı Türkiye’-nin şimdiki haline ve istikbâline göredir. Öteden beri Arap veya Fars tarz-ı edebisini aynen kabul etmek fikrine iştirak edenlerden değilim” demesi, onun döneminin yenilik hareketlerine daha millî bir çerçevede yaklaşma arzusunu göstermektedir.

Eserin son sayfasında yer alan “birinci cildin nihayeti” ibaresinden konunun devam edeceği anlaşılıyorsa da kitabın di-

ğer cildi veya ciltleri yazılamamıştır. Daha önce üç basımı gerçekleştirilen *İstîlâhât-ı Edebiyye* (İstanbul 1307, 1307, 1314) biri Alemdar Yalçın – Abdülkadir Hayber (Ankara, ts., tenkidi için bk. Divlekçi, sy. 40, s. 99-101), diğeri M. A. Yekta Saraç (İstanbul 1996) tarafından olmak üzere iki defa da yeni harflerle basılmış, her iki baskıda da maddeler alfabetik sıraya konulmuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

Muallim Nâci, *İstîlâhât-ı Edebiyye*, İstanbul 1307; a.e.: *İstîlâhât-ı Edebiyye: Edebiyat Terimleri* (haz. Alemdar Yalçın – Abdülkadir Hayber), Ankara, ts. (Akabe), hazırlayanların önsözü, s. 5-7; a.e.: *Edebiyat Terimleri: İstîlâhât-ı Edebiyye* (haz. Mehmet Ali Yekta Saraç), İstanbul 1996, hazırlayanın önsözü, s. 3-5; İbrahim Necmi [Dilmen], *Târîh-i Edebiyyât Dersleri*, İstanbul 1338, II, 262-263; İsmail Habib [Sevük], *Türk Teceddüd Edebiyatı Tarihi*, İstanbul 1340/1924, s. 391; İsmail Hikmet [Ertaylan], *Türk Edebiyatı Tarihi*, Bakü 1925, II, 564; Ahmet Hamdi Tanpınar, *XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul 1956, I, 610; Banarlı, *RTET*, II, 988-989; Celâl Tarakçı, *Muallim Nâci Efendi Hayatı ve Eserlerinin Tedkiki*, Samsun 1994, bk. İndeks; Kâzım Yetiş, *Talim-i Edebiyat’ın Retorik ve Edebiyat Nazariyatı Sahasında Getirdiği Yenilikler*, Ankara 1996, s. 601-602; a.mlf., “Belâgat [Türk Edebiyatı]”, *DİA*, V, 384-386; Erdoğan Erbay, *Eskiler Yeniler: Tanzimat ve Servet-i Fünun Neslinin Divan Edebiyatına Bakışı*, Erzurum 1997, s. 52-54, 304-305; Mehmet Kaplan, “İki Retorik Kitabı”, *Çağlayan*, III/ 23, İstanbul (Antalya), 1943, s. 4; Celâleddin Divlekçi, “İstîlâhât-ı Edebiyye’deki Arapça Beyitlerin Tercümesine Dair Gecikmiş Bir Tenkit”, *İlim ve Sanat*, sy. 40, İstanbul 1996, s. 99-101; Fevziye Abdullah [Tansel], “Naci”, *İA*, IX, 19.

M. A. YEKTA SARAÇ

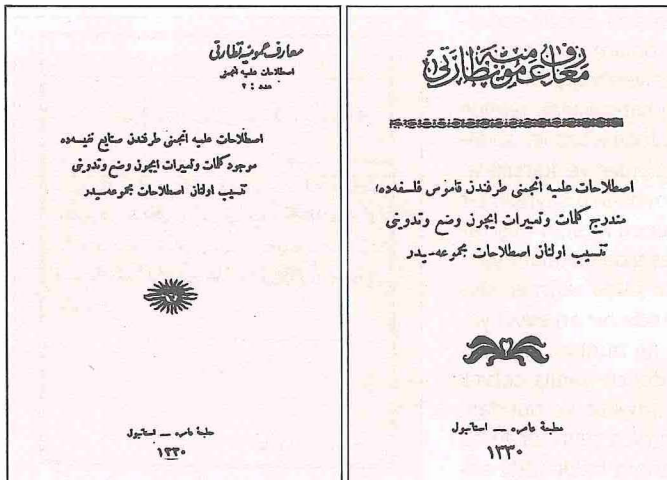
İSTİLÂHÂT-I FİKHİYYE KÂMÛSU

(bk. HUKÛK-I İSLÂMİYYE
ve İSTİLÂHÂT-I FİKHİYYE KÂMÛSU).

İSTİLÂHÂT-I
İLMİYYE ENCÜMENİ
Batı kaynaklı terimlere
Türkçe karşılıklar bulmak üzere
1913 yılında
İstanbul’da kurulan cemiyet.

İslâm dünyasında ilim dili başlangıcından itibaren Arapça olduğundan bu kültür dairesi içinde yüzyıllar boyunca ortaya konulan ilmî eserler genellikle bu dille kaleme alınmış, böylece ilim terimleri de Arapça olarak belirlenmiştir. Ancak Osmanlı Devleti’nin Tanzimat’tan sonra Batı dünyası ile daha ciddi şekilde gelişmeye başlayan temasları çerçevesinde başta Fransızca’dan olmak üzere diğer Batı dillerinden birtakım kelime, kavram ve terimler zamanla Türk diline girmeye başlamıştır.

Nâmık Kemal’in 1866 yılında *Tasvîr-i Efkar* gazetesinde yayımlanan “Lisân-ı Osmânî’nin Edebiyatı Hakkında Bazı Mülâhazâtı Şâmilidir” adlı makalesinde, Türk edebiyatının yenileşmesi konusunda ileri sürdüğü fikirlerden biri de Türk dilinin bir sözlüğünün yapılması ve bu sözlükte özellikle Batı dillerinden Türkçe’ye giren ilmî ve teknik terimlerin gösterilmesi gerektiği hususudur. Aynı yıllarda Ali Suâvi’nin de bu konuda yazdığı makalelerde ve *Kâmûs’ul-ulûm ve’l-maârif* adıyla yayımlamaya başladığı ansiklopedide milletlerarası ilim terimlerinin Batı dillerinden aynen alınması taraftarı olduğu dikkati çekmektedir. Kamuoyunda bu görüşler tartışılırken 1900’de Dârülfünun’un dördüncü defa açılıp öğretime başlamasıyla birlikte özellikle müfredatı “felsefe takımı” adı altında konulan dersler dolayısıyla, bu derslerde karşılaşılan Fransızca terimlere Türkçe karşılıklar araştırılıp bulunması konusu yeniden gündeme gelir. Bu mesele başta Rıza Tevfik, Abdullah Cevdet ve *Felsefe Mecmuası* ile Teceddüd-i İlmî ve Felsefî Kütüphanesi’nin kurucusu Bahâ Tevfik olmak üzere Ziya Gökalp ve Subhi Edhem gibi devrin bir kısım aydınlarını da ciddi biçimde meşgul eder. Rıza Tevfik’in 1896 yılından başlayarak çeşitli makalelerinde kullandığı Fransızca terimlerin parantez içinde Türkçe karşılıklarını da göstermesi, Bahâ Tevfik’in *Felsefe Mecmuası*’nda “Felsefe Kamusu” adı altında doğrudan doğruya felsefe terimleri için bazı karşılıklar bulup telif etmesi, ve Abdullah Cevdet’in terimler konusunda *İctihad* dergisinde yaptığı bir anket bu yoldaki çabaların ifadesidir.

*İstîlâhât-ı
İlmiyye
Encümeni
Talimât-nâmesi*
n'in kapağı
(İstanbul 1333)

II. Meşrutiyet'in ilânından sonra devrin Maarif Nâzırı Emrullah Efendi'nin teşebbüsüyle tekrar ele alınan bu konu bir süre sonra, İttihat ve Terakkî kabinelerinde 1913'ten 1917'ye kadar Maarif nâzırlığı görevinde bulunan Şükrü Bey tarafından ciddi şekilde yeniden gündeme getirilir. Bazı çalışmalara rağmen öteden beri böyle bir ihtiyaca henüz tam olarak karşılık verilemediği düşüncesinden hareketle ve büyük bir ihtimalle Ziya Gökalp'in teşvik ve tavsiyeleriyle 1913 yılında Maarif Nezâreti tarafından, devrin tanınmış şahsiyetlerinden oluşacak İstîlâhât-ı İlmiyye Encümeni adıyla ilmî bir cemiyet kurulmasına karar verilir. Encümen üyelerinden olan Rıza Tevfik'in ifadesiyle İstîlâhât-ı İlmiyye Encümeni'nin amacı, "elsine-i müterakkiyyede câri ve müsta'mel olan birçok ta'bîrât-ı ilmiyye ve kelimât-ı istîlâhiyyenin kendi lisanımızda mukabillerini bulup tayin etmek ve binaenaleyh mazbut ve müdevven bir kâmus-ı istîlâhât vücud getirmektir" (*Mufasssal Kâmus-ı Felsefe*, I, 3).

İstîlâhât-ı İlmiyye Encümeni şu kişilerden meydana gelir: Mahmud Esad (başkan, Şûrâ-yı Devlet Tanzimat Dairesi reisi), İbrahim Aşkı ([Tanık] Bahriye emeklilerinden), Ahmed Naim (Maarif Nezâreti Telif ve Tercüme Dairesi üyelerinden), Esad Şerefeddin (Dârülfünun muallimlerinden), Ağaoğlu Ahmet (Dârülfünun muallimlerinden), Besim Ömer Paşa ([Akalin] Hilâl-i Ahmer Cemiyeti ikinci başkanı), Celâl Esat ([Arseven] Kadıköy Belediye Dairesi müdürü), Celâl Sâhir ([Erozan] Türk Bilgi Derneği başkanı), Hasib (Ticaret ve Ziraat Nezâreti ziraat umumi müfettişi), Hulûsi (Dârülfünun muallimlerinden), Hâlid Ziya ([Uşaklıgil] Dârülfünun muallimlerinden), Rıza Tevfik ([Bölükbaşı] Karantina Meclisi üyelerinden, filozof), Rauf Yektâ Bey (Bâbîlî Dîvân-ı Hümayun Kalemi Tesvîd ve

Tebyîz Şubesi müdür yardımcısı), Sâlih Zeki (Dârülfünun umum müdürü), Sabri (Mülkiye Baytar Mekteb-i Âlîsi muallimlerinden), Âlî (Ticaret ve Ziraat Nezâreti Ticaret umum müdürü), Ziya ([Gökalp] Dârülfünun muallimlerinden), Kemal Cenab ([Berksoy] Dârülfünun muallimlerinden), Mehmed Cemil (Erkân-ı Harbiyye-i Umûmiyye Merkez Şubesi müdür vekili, binbaşı), Muhammed Hamdi ([Yazır] Medresetü'l-kudât ve Medresetü'l-vâizîn müderrislerinden), Mehmet Ali Aynî (Dârülfünun muallimlerinden), Mehmet Fâtî (Gökmen) Rasadhâne-i Âmire müdürü), Mehmed Fuad ([Köprülüzâde], Dârülfünun muallimlerinden), Mazhar Hüsnü (Dârülfünun Ulûm-ı Tabîiyye ve Riyâziyye şubeleri müdürü), Mahmud (Maarif Nezâreti Tedrîsât-ı Âliye İkinci Şube müdürü), [Süleyman] Nutkî (Bahriye emeklilerinden, Osmanlı Kaptan ve Makinistler Cemiyeti reisi).

Faaliyetlerini Dârülfünun Kütüphanesi'nde sürdüren encümenin çalışmaları düzenli olarak bir yıl kadar devam edebilmiş ve bu süre içinde çalışma usullerini gösteren bir tâlimatnâme ile fihrist mahiyetinde Fransızca'dan Türkçeye şu terim mecmuaları yayımlanmıştır: *İstîlâhât-ı İlmiyye Encümeni Tarafından Kâmus-ı Felsefede Munderic Kelimat ve Ta'bîrat İçin Vaz' ve Tedvîni Tensîb Olunan İstîlâhat Mecmuasıdır* (İstanbul 1330); *İstîlâhât-ı İlmiyye Encümeni Tarafından Sanâyi-i Nefisde Mevcud Kelimat ve Ta'bîrat İçin Vaz' ve Tedvîni Tensîb Olunan İstîlâhat Mecmuasıdır* (İstanbul 1330); *Kâmus-ı İstîlâhât-ı İlmiyye* (İstanbul 1333).

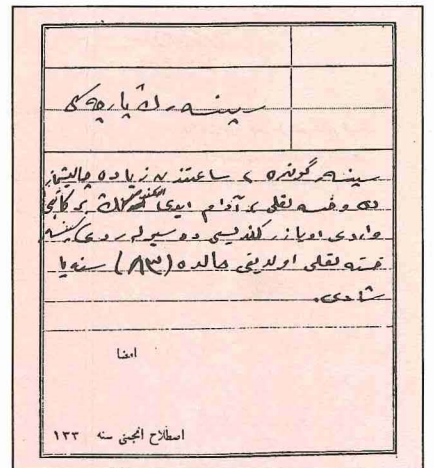
Latin harflerine göre alfabetik olarak düzenlenen bu mecmuaların ilkinde toplam 1132 Fransızca felsefî terimin Türkçe karşılığı yer alırken encümen üyelerinden Celâl Esat tarafından düzenlenen ikinci mecmuada tamamı plastik sanatlarla ait olmak üzere toplam 1004 terimin Türkçe karşılığına yer verilmiştir. Hemen bütün ilim alanlarını kapsayacak şekilde düşünülmüş olan üçüncü kitap ise sadece "A" harfine ait terimler ve karşılıklarından ibaret orta boyda 210 sayfalık bir mecmuadır. Bu sonuncu kitabın baş tarafındaki "ihtar" da eserde birtakım yanlışlıkların bulunduğu, buna rağmen duyulan ihtiyaç karşısında bir an evvel yayımlanması arzusu ile bunlara göz yumularak ileride bir doğru-yanlış cetveli ilâve edileceği belirtilmekte ve bundan, o yıllarda en azından bazı çevrelerde bu gibi terim çalışmalarının beklendiği an-

laşılmaktadır. Bir nevi fihrist niteliğindeki bu çalışmalar özellikle felsefe terimlerinin tesbitinde, 1902'den beri fasiküller halinde yayımlanan *Bulletin de la Société Française de Philosophie* adlı süreli yayının esas alınarak daha çok bunlara Türkçe karşılıklar bulunduğunu göstermektedir.

Encümenin üyeleri arasında Ağaoğlu Ahmet, Ziya Gökalp, M. Fuad Köprülü gibi Türkçüler ve "yeni lisan"çılar da bulunmakla beraber terimlerin Arapça asıllı köklerden türetilmesini savunuların çoğunlukta olduğu ve teklif edilen terimlerin hemen tamamının Arapça kelimelerden türetildiği dikkati çekmektedir. Hatta *Kâmus-ı İstîlâhât-ı İlmiyye*'de yer alan maddelere bakıldığında sadece terimlerde değil tanım ve açıklamalarda bile devri için dahi oldukça ağır bir dil kullanılmış olduğu görülür. Buna karşılık güzel sanatlar için hazırlanmış olan mecmuada pek çok terim için Türkçe karşılıklar verilmiştir.

Faaliyete geçmesinden yaklaşık bir yıl sonra I. Dünya Savaşı'nın çıkması, ülkedeki siyasî ve iktisadî dengelerin bozulması, encümenin dil ve özellikle terim konularının tamamen dışında bulunan bir kısım üyeleri arasındaki ciddi görüş ayrılıkları gibi sebeplerle encümen kendiliğinden dağılmıştır. Ancak daha sonra ferdi planda da olsa bu doğrultuda dikkate değer mahiyette şu çalışmaların yapıldığı görülmektedir: Rıza Tevfik'in *Mufasssal Kâmus-ı Felsefe*'si ("Classifications des sciences" maddesine kadar, I-II, İstan-

İstîlâhât-ı İlmiyye Encümeni'ne ait bir bilgi fişi
(Abdullah Uçman koleksiyonu)

bul 1330, 1332); Vâhid'in *Bazı İstilâhât-ı Mühimme-i Sinâiyye Hakkında Mü-tâlaât*'ı (İstanbul 1331); Ahmed Naim'in Fonsgrive'den çevirdiği *Mebâdî-i Felse-feden İlmü'n-nefs Tercümesi*'nin sonunda 1900 terime bulduğu karşılıklar (İstanbul 1331); Subhi Edhem'in *Ulâm-ı Tabîiyye Lugatı* (İstanbul 1333); İsmail Fennî'nin (Ertuğrul) *Lugatçe-i Felsefe*'-si (İstanbul 1341); Celâl Esat'ın Fransızca'dan Türkçe'ye ve Türkçe'den Fransızca'ya *Sanat Kamusu* (İstanbul 1340/1926).

BİBLİYOGRAFYA :

İstilâhât-ı İlmiyye Encümeni Tâlimatnâme-si, İstanbul 1333; Rıza Tevfik, "Bazı İzahat", *Mufasssal Kâmûs-ı Felsefe*, İstanbul 1330, I, 3-26; a.mlf., *Biraz da Ben Konuşayım* (haz. Abdullah Uçman), İstanbul 1993, s. 145-147; Ziya Gökalp, *Türkçülüğün Esasları*, Ankara 1339, s. 102-104; Ağâh Sırrı Levend, *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Safhaları*, İstanbul 1949, s. 351-355; *Türkiye Maarif Tarihi*, III-IV, 1370; İsmail Kara, *Türkiye'de İslâmcılık Düşüncesi*, İstanbul 1986, I, 275-282; Kâzım Yetiş, *Nâmık Kemal'in Türk Dili ve Edebiyatı Üzerinde Görüşleri ve Yazıları*, İstanbul 1989, s. 12-13, 16; H. Hüsrev Hatemi - Yeşim Işıl, *Bir Bilim Dili Mücadelesi ve Tanzimat*, İstanbul 1989, s. 9-39; Hamza Zulfikar, *Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları*, Ankara 1991, s. 4-5; *Tasvîr-i Efkar*, sy. 416, İstanbul 16 Rebîülâhîr 1283/28 Ağustos 1866; sy. 417 (19 Rebîülâhîr 1283/31 Ağustos 1866); Hilmi Ziya Ülken, "Türk Felsefe Dilinin Gelişmesi", *Felsefe Tercümeleri Dergisi*, I/1, İstanbul 1947, s. 139-142; Rıza Kardaş, "II. Meşrutiyet Devrinde Felsefe İstilahları ile İlgili Kaynaklar Hakkında Bir Deneme", *TK*, XXI/234 (1982), s. 769-779; Abdullah Uçman, "Mufasssal Kamus-ı Felsefe'nin 'Kader' Maddesi", *TT*, sy. 133 (1995), s. 5-7; a.mlf., "II. Meşrutiyet'ten Sonra İlmî Terimlerin Tesbitinde Önemli Bir Teşebbüs: İstilahat-ı İlmiyye Encümeni", *TDI*, sy. 536 (1996), s. 199-205.

ABDULLAH UÇMAN

İSTİLÂHÂTÜ's-SÜFİYYE (إصلاحات الصوفية)

Tasavvuf terimlerini açıklayan
eserlerin ortak adı.

Kur'an ve hadiste geçen tövbe, sabır, zikir, şükür, havf, takvâ, mücâhede, ihlâs gibi kavramlar, tasavvufun doğuşuyla birlikte sûfiler arasında yeni anlamlar kazanan birer terim haline gelmiş, zamanla bunlara yenilerinin eklenmesiyle bir tasavvuf terimleri literatürü ortaya çıkmıştır. Abdülkerîm el-Kuşeyrî bir ilim dalına, mesleğe veya sanata mensup olan kişilerin çalışma alanlarıyla ilgili konuları birbirine anlatmak için kendilerine özgü bir takım terimler kullandıklarını ifade ettik-

ten sonra sûfilerin de tasavvufî bilgileri kendilerine has ruhî ve sırrî mânaları anlatmak, açıklamak ve kendi yollarına yabancı olanlardan bu anlamları gizlemek için bazı tabirler kullandıklarını söyler. Sûfiler, ehli olmayanlar arasında yayılması istemedikleri bu sırları anlamı belirsiz ve anlaşılmaz görünen terimlerle anlatmayı tercih etmişlerdir.

Tasavvufî hakikatler çalışılarak, düşünülerek kazanılan şeyler olmayıp Allah'ın mânevî lutuflarını kuluna açması (feth) ve bu suretle kalbin ilâhî feyze nâil olması şeklinde ruha emanet edilen sırlar olarak düşünüldüğünden bu hususları ifade için kullanılan terimler diğer ilim ve mesleklerdeki terimlere göre bazı yönlerden farklılık arz etmektedir. Bunları öğrenmek bir anlamda tasavvufu da öğrenmek demektir. Ancak tasavvuf terimlerinin öğrenilmesi, tasavvufî hakikatlerin ve sırların anlaşılmasını sağlamak için yeterli değildir. Yine de tasavvuf anlaşılması için yaşanması, öğrenilmesi için tadılması, bilinmesi için zevkine erilmesi gereken bir ilim (ilm-i hâl) olmakla birlikte onun söz ve yazı ile anlatılan bir yanı vardır. Sûfiler tasavvufun bu esrarlı yanını kendi aralarındaki konuşmalarında, kitaplarında ve mektuplarında ortaya koymuşlar, tasavvuf terimlerini de bu sohbetlerde ve eserlerde ortak bir dil olarak kullanmışlardır. Hatta sûfiler arasında yaygın olan, "Sûfî ibare ve işaretten menedilmiştir" sözünün gereği olarak tasavvufî halleri kâğıda dökmenin doğru olmadığını savunan sûfiler olmuştur. Hâris el-Muhâsibî, Zünnûn el-Misrî, Bâyezîd-i Bistâmî, Hakîm et-Tirmizî, Sehl et-Tüsterî, Cüneyd-i Bağdâdî ve Hallâc-ı Mansûr gibi sûfiler sohbet, mektup ve risâlelerinde kendilerine has ifadelerle örülü dil kullanmışlar, bu terimler IV. (X.) yüzyılda sistemli bir hale getirilmiş, sonraki yüzyıllarda da bu durum gelişerek devam etmiştir.

Tasavvuf terimlerinin büyük çoğunluğu Arapça, bir kısmı da Farsça'dır. Üçler, yediler, kırklar, dede, baba, el almak, el vermek, erenler gibi Türkçe olanları da bulunmakla birlikte bunlar Türkçe konuşmayan muhitlerde pek tutunmamıştır. Tarikatların teşekkül ettiği XII. yüzyıldan önceki dönemde tasavvufî kavramlar daha sade bir dille, genellikle Kur'an ve hadislerden alınan kavramlarla anlatılırken bu yüzyıldan sonra vahdet-i vücûd, aşk ve mârifet merkezli tasavvuf anlayışını terennüm eden yeni terimler oluşturulurken, ayrıca eskilerine yeni anlamlar

yüklenmeye başlanmış, bu terimler konuyu geleneksel İslâmî telakkiden kısmen farklı bir alana taşıırken tartışmaları da arttırmıştır. Başta *Fuşûşü'l-hikem* ve *Meşnevî* şerhleri olmak üzere bu dönemde yazılan eserler tasavvufun felsefî boyutunu geliştirmiştir. İstimdad, istigâse, râbrta, himmet, halife, silsile gibi terimler de bu dönemde ortaya çıkmış ve yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Buradan hareketle tarikatlar döneminde şeyh - mürid ilişkileriyle ilgili kavramların öne çıktığını söylemek mümkündür. Yine bu dönemde kaleme alınan eserlerde bir taraftan şekle önem vermeyen Melâmî neşve işlenirken bir taraftan da meselâ derviş kıyafetlerinin bir parçası olan taç hakkında müstakil risâleler yazılacak kadar şekli konular öne çıkarılmış, dervişlerin kullandığı eşya ile ilgili sembolik yorumlara önem verilmiştir.

Sûfiler tarafından kaleme alınan eserlerin büyük bir kısmının tasavvuf terimlerine ayrıldığını söylemek mümkündür. Bununla birlikte bazı müellifler, eserlerinin başına veya sonuna bir terimler bölümü ilâve etmeyi gerekli görmüşlerdir. Meselâ Muhyiddin İbnü'l-Arabî *el-Fütûhatü'l-Mekkiyye*'nin sonuna ayrıca bir tasavvuf terimleri listesi eklemiş ve eserlerinin bu sözlüğe göre okunmasını istemiştir.

Tasavvufî kaynaklarda terim olarak yer alan kelimelerle bunların sayıları farklıdır. Bu hususta her kitabın yazarı kendine göre bir yol takip etmiş, daha önceki eserlerde yer alan bazı terimleri kendi eserine alırken bir kısmını da terketmiştir. Bu eserlerde bazı terimlerin farklı şekillerde yorumlandığı da görülür. Ayrıca fakr-gınâ, sekr-sahv gibi karşıt hallerden hangisinin üstün olduğu gibi sorulara sûfilerin farklı cevaplar verdikleri anlatılmış, velînin velî olduğunu bilip bilmediği, fenâ halinin sürekli olup olmadığı, dua etmenin mi sükût ve rızânın mı üstün olduğu vb. konular, bunlarla ilgili terimler açıklanırken ele alınıp tartışılmıştır. Kabz-bast, havf-recâ, heybet-üns gibi birbirinin karşıtı iki terim, yine levâih-tavâli'-levâmi'; tevâcüd-vecd-vücûd gibi birbirine yakın anlam taşıyan üç terim bir arada izah edilmiştir. Şeriat-tarikat-hakikat gibi birbirini takip eden terimlerden meydana gelen, tek terim haline dönüştürülmüş kavramlar da vardır. Ancak tasavvuf terimlerinin büyük çoğunluğu tek terimden ibarettir. Tasavvuf terimlerini ele alan eserler müelliflerinin